

Latvija ceļā uz bērna aizsardzību pret vardarbību .

Inguna Ebela, Dr.med, LU MF
asoc.prof., Glābiet bērnus valdes loc.
11. dec. 2015. Tiesībsarga konferencē

Pirmie soļi likumdošanā

- **Neticami vai ne?** Bet laikā pirms 1997. visas likumu normas kas skar bērnus, izstrādā teju vienīgi Glābiet bērnus(GB), iesniedz to Saeimā un arī panāk daudzu pieņemšanu laikā no 1992 – 1997. KOPŠ 1997. SĀK ARĪ SAEIMA PATI GATAVOT.
- Vienas plenārsēdes laikā 1992.g. Deputāti iebalso likumos veselās sešas! GB iesniegtās normas, tostarp:
- pret miesassodu - aizliegumu fiziski sodīt bērnus
- KK 111' – prim pantu par kriminālatbildību par fizisku un garīgu ciešanu nodarīšanu bērnam, jo īpaši , ja to nodara persona, no kā bērns ir atkarīgs (pieņem pēc mazās Lūcijas noslepkavošanas)

Pirmās detaļas sistēmai pret vardarbību

- Seko arī IZ, Ves, Ie, T ministru pavēles attiecīgās nozarēs strādājošiem «par obligātu pienākumu ziņot par situācijām, kad bērna attīstība, veselība vai dzīvība ir apdraudēta», ko GB pieprasa caur saviem TV raidījumiem un arī panāk Valdības bērnu tiesību komisijā, kurā GB ir pilntiesīgs dalībnieks.
- Komisiju vada Andris Piebalgs , vēlāk Kārlis Greiškals
- Tomēr sabiedrībāLatvijā liela pretestība, uskatot, ka bērni jāaudzina pa vecam, kā - ģimenes darīšana, nepastāv Tiesībsargs un jāiesaista ANO Cilvēktiesību Augstais komisārs, ko uzdod ANO Konvencija Par bēna tiesībām

ANO 1989.gada Konvencija par bērna tiesībām

- GB iztulko Konvenciju 1990.gadā un iesniedz to LR AP
- 1991.g. Parlaments pievienojas konvencijai
- 1992. gadā LR Saeima ratificē Konvenciju un uzaicina GB uz tās svinīgu parakstīšanu
- GB juristi norāda Saeimas priekšsēdim, ka Konvencija jāparaksta valsts augstākajām amatpersonām un, ka mēs tās neesam, bet ceram uz sadarbību.

Izdevums tapis pateicoties:
Baltijas Amerikas Partnerattiecību programmai
ANO Attīstības programmai
Lielbritānijas vēstniecībai
Šveices vēstniecība

NVO BĒRNU TIESĪBU TĪKLA ZIŅOJUMS ANO PAR BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS STĀVOKLI LATVIJĀ 2001.-2005.

„Glābiet bērnus” apkopoja Informāciju, kuru paudūdas NVO Bērnu tiesību tīkla biedri:

- Misija „Pakāpieni”
- Daudzbērnu ģimeņu biedrību asociācija
- Bērntiesu un pagastiesu darbinieku asociācija
- Latvijas Pabūvētāju savienība
- Latvijas Bērnu Fonds
- Latvijas Patērētāju interešu aizstāvības asociācija
- Latvijas Lauku sieviešu apvienība
- „Cecīša bērniņi”
- Daudzbērnu ģimeņu biedrība „Atvasīte”
- „Černobilas bērni”
- Bērnu invalīdu vecāku apvienība „Rūgju bērns”
- Sociālās Pediatrijas attīstības fonds „Saules mirdzums”
- Ģimeņu atbalsta centrs „Avots”
- Latvijas Hemofilijas fonds
- Latvijas Mārtiņa fonds

- Vardarbība bija viena no aktuālākajām tēmām Latvijā , par ko Glābiet bērnus ziņoja ANO atkārtoti 1997., 2002., 2006. gadā

NVO BĒRNU TIESĪBU TĪKLA ZIŅOJUMS ANO PAR BĒRNU TIESĪBU AIZSARDZĪBAS STĀVOKLI LATVIJĀ

ORGANIZĀCIJAS „GLĀBIET BĒRNUS” PĒTĪJUMS ANO PROJEKTA IETVAROS „VALSTS VARDARBĪBA PRET BĒRNU - VARDARBĪBAS NOVĒRŠANA BĒRNU IESTĀDĒS”

ORGANIZĀCIJA „GLĀBIET BĒRNUS”
NEATKARĪGAIS BĒRNU OMBUDS
Rīga, 2006.

Pateicoties Sorosu Fonda – Latvija un
Lielbritānijas Vēstniecības atbalstam

Daži aspekti un atskaite par “Glābiet bērnu” pētījumu ANO projekta “Valsts vardarbība pret bērnu” ietvaros

Bērnu tiesību pārkāpumu novēršana bez vecāku gādības
palikušu bērnu aprūpes iestādēs un internātskolās

Latvijas organizācija “Glābiet bērnu”
Neatkarīgais bērnu Ombuds
Rīga 2001/2002

*Papildināts 2006.g. atbilstoši izmeklēšanas un tiesu procesu norisēm pēc
Glābiet bērnu atklājumu iesniegšanai Ģenerālapkuratūrai un
publiskošanas LTV raidījumos «Glābiet bērnu»*

Vardarbības izplatība

- **2000.g. pētījums Īrijā liecina, ka > 80% bērnu kopumā ir sastapušies ar dažādiem vardarbības veidiem.**
- **80 – to gadu pētījumi no ASV liecina, ka katrs 4. meitene un katrs 10. zēns ir cietuši no seksuālas vardarbības.**
- **Tajā pat laikā 1998/1999g. “Glābiet bērnu” pirmie pētījumi, aptaujājot 4300 skolēnus ar anketu palīdzību liecina, ka no fiziskas vardarbības cietuši tikai 18% bērnu, bet no seksuālas vardarbības 2% bērnu, vidēji Latvijā.**
- **Taču ekstrapolējot šos datus uz valsts bērniem kopumā, (arī pie šī salīdzinot ārzemju datiem zemā vardarbības līmeņa) absolūtais bērnu daudzums, kuri atzīst, ka cietuši no vardarbības, ir dramatisks – no fiziskas vardarbības ~ 100 000 bērnu, no seksuālas > 10 000 bērnu. Palīdzību ar psihologu saņem vien ap 1200 bērnu.**

Vardarbības izpratne pirms ES

- Minētie skaitļi varētu liecināt, ka Latvijā ne bērniem, ne pedagogiem, ne vecākiem nav izpratnes par to, kas īsti ir vardarbība pret bērnu plašākajā šī vārda nozīmē.
- Līdz ar to, lai gan vardarbība pret bērnu ir aizliegta vairākos Latvijas likumos, piem. Bērnu tiesību likumā un Krimināllikumā, sabiedrība pilnībā neizprot pat šajās likuma normās ietvertos jēdzienus. Pat daudzi Saeimas deputāti nepiekrīt, ka ar likumu ir aizliegts pielietot bērniem jebkurus miesas sodus – t. sk. pērt, raut aiz ausīm, kniebt utt. Lai gan tieši tas ir aizliegts Bērnu tiesību aizsardzības likumā.
- Līdz ar to nav brīnums, ka skaidrojot Krimināllikumu 174. pantā noteiktās likuma normas vairāki speciālisti juristi ir būtībā aizstāvējuši pārdarītāju nevis upuri, kurš cietis no vardarbības, skaidrojot, ka vardarbība ir notikusi sitot bērnu tikai tad, ja sītejam ir bijis nodoms pazemot bērnu vai sagādāt viņam fiziskas vai garīgas ciešanas.

Sabiedrības izglītošanas ietekme uz vardarbības izpratni

- Pētījums, kas veikts UNICEF uzdevumā 35 valstīs, tajā skaitā Latvijā, kur to veica Latvijas fakti 2001. g., aptaujājot 400 Latvijas bērnus, liecina, ka “Glābiet bērnu”, VBAC un UNICEF Latvijas nacionālā komitejas darbs, izskaidrojot vardarbības jēdzienu TV raidījumos “Glābiet bērnu” un skolās, ir devis labus rezultātus. Tā šogad jau 62% bērnu atzīst, ka ir izjutuši vardarbību un agresīvu izturēšanos mājās, 18% tāpat kā “Glābiet bērnu” 1999. gada pētījumā pieredzējuši šīšanu, 44% bērnu jau izprot, kas ir emocionāla vardarbība. Tomēr pie jēdziena izpratnes vēl jāstrādā, jo šie skaitļi neticami lielā mērā vēl atpaliek no, piemēram, Īrijas rādītājiem.

Latvijas organizācijas “Glābiet bērnu” projekts “Bērnu tiesību pārkāpumu novēršana bez vecāku gādības palikušu bērnu aprūpes iestādēs un internātskolās”

- Projekta gaitā apsektas 29 bērnu – bāreņu iestādes – tajā skaitā:
  - bērnu nami - 7;
  - internātskolas - 5;
  - speciālās internātskolas – 4;
  - pamatskolas - 4;
  - vidusskolas - 3;
  - sociālas aprūpes centri - 3
  - ģimenes aprūpes centri - 1;
  - izglītības – rehabilitācijas centri - 1;
  - arodskolas - 1

Pētījuma objekti

• 1. Bērnu nams “Dzeguzīte”- Aizkraukles rajons;	• 18. Bauskas rajona kristīgā pamatskola;
• 2. Bērnu internātskola – Aizkraukles rajons;	• 19. Jelgavas 3. vidusskola;
• 3. Bērnu nams “Gaujaslīdī” – Cēsis;	• 20. Jelgavas 5. vidusskola;
• 4. Jaunaglonas internātskola – Preiļu rajons;	• 21. Tilītas internātskola – Balvu rajons;
• 5. Aglonas arodskola – Preiļu rajons;	• 22. Upietes pamatskola – Balvu rajons;
• 6. Aleksandrovas speciālā internātskola – Krāslavas rajons;	• 23. Piedrujas pamatskola – Krāslavas rajons;
• 7. Jelgavas bērnu nams;	• 24. Sociālās aprūpes centrs Piltene – Ventspils rajons;
• 8. Liepājas bērnu nams;	• 25. Lielplatones speciālā internātskola;
• 9. Liepājas internātskola;	• 26. Bērnu nams “Inčukalns”;
• 10. Ģimenes aprūpes centrs Bulduri;	• 27. Raiskuma pamatskola – Cēsu rajons;
• 11. Bērnu nams “Apīte”;	• 28. Bauskas 2. vidusskola;
• 12. Iecavas internātskola;	• 29. Rudzātes speciālā internātskola.
• 13. Sociālās aprūpes centrs “Vegī”;	
• 14. Sociālās aprūpes centrs “Ziedkalne”;	
• 15. Izglītības – rehabilitācijas iestāde “Nauksēni” – Valmieras rajons;	
• 16. Pamūšanas speciālā internātskola;	
• 17. Bērnu nams “Annele” – Bauskas rajons;	

Pozitīvie piemēri

- Bauskas rajons
  - Iecavas internātskola
    - Direktores iesniegums Glābiet bērnus par savas skolotājas vardarbību pret bērniem, ka Likuma dēļ nevar atlaist;
  - Pamūšas internātskola
- Krāslavas rajons
  - Aleksandrovas internātskola
    - Sūdzība uz GB no darbiniekiem par direktora seksuālu vardarbību pret bērniem un līdzekļu izsaimniekošanu;
    - Izglītības ministra atsaucība un operatīvā rīcība ļauj novērst vardarbību un zagšanu, panākt vainīgo sodīšanu.

Negatīvie piemēri

- Liepājas bērnu nams, speciālā internātskola
- - **fiziskus sodus uzskata par audzināšanu ar labiem nodomiem Liepājas policija, bāriņtiesa.**
- - seksuālu vardarbību starp zēniem noliedz, lai gan zēni mums to izstāsta
- Sociālās aprūpes centrs Veģi Talsu rajonā
- - masveida pārkāpumi desmitgadēm ilgi no izvarošanas un piespiedu abortiem līdz nomierinošu medikamentu injekcijām, turēšanu badā, karcerī, nostrādīnāšanu savos īpašumos, regulāru sišanu, pazemošanu, sliķšanu peldot bez uzraudzības

Negatīvie piemēri

- GB ziņo Talsu dienestiem, policijai, prokuratūrai – veltīgi, tad vērsās pie Ģenerālprokurora un VCB un publisko savos Tv raidījumos.
- GB iesniedz 26 stundu video un 64 st audiomateriālu ar fiksētām bērnu un darbinieku liecībām LMinistram A. Požarnovam(TB LNNK), kurš ir **Joti šokēts un sola rīkoties.**
- **Bet! Labklājības ministrija finansē no nodokļu maksātāju naudas Veģiem tiesas procesu pret Glābiet bērnus par Veģu centra goda un cieņas aizskaršanu, prasot piedzīt 30 tūkstošus eiro apjomā no GB**
- Sabiedrība sašķēļas - Mājas svētība 3 svētdienas Lradio gāna GB par Eboļas vīrusu un apgalvo, ka šādi bērni jātur noslēgti, jo tie apdraud sabiedrību un kopēji ir labie eņģeļi, kam dziļi jāpāklānās, ka tie mūs no viņiem pasargā (M.Kosteņecka...)

Negatīvie piemēri

- Amatpersonu iebildumi: «GB nav psihologi, mūsu psihologiem bērni neko nestāsta, GB pieļāva vardarbību pret b., tos izjautājot, tie taču visi ir debili un neko nevar liecināt»
- Patiesība: GB brigādē bija pediatrijas doktors, defektologs/psihologs, tiesu psihologijas eksperts, jurists, Saeimas deputāti. **Augstākās raudzes eksperti apstiprināja bērnu liecību autentiskumu.**

Negatīvie piemēri

- Bērnus iestādēs, ignorējot likumus, nepārbaudīja ne bāriņtiesas no viņu dzīves vietām, un tajās nelabprāt ielaida izglītības inspekciju vai bērnu tiesību speciālistus(Talsu raj.)
- Visi iestāžu darbinieki baidījās no represijām un gadiem klusēja, liecības mums bija jāvāc tumsā un mainot balsi.
- Sākoties tiesu procesam, bērni netika šķirti no saviem pāridarītājiem, iekams GB to neziņoja Ģenerālprokuroram.
- Mums laimējās ar tiesnešiem Rīgā un Talsos – vairuma neliešu vaina tika atzīta, bet vairākiem bija noilgums, savukārt brigādes vadītāja saslima ar 3 kuņģa čūlām no stresa.

Negatīvie piemēri

- Baltinavas skola
- - direktors seksuāli aizskar un pazemo audzēkņi, bāriņtiesa zēnu aizstāv, tomēr izglītības dienesti Balvu rajonā un sabiedrība ir direktora pusē
- - cīņa rit gadiem, bāriņtiesas kundze dabū sirds slimību, GB iegūst jaunus ienaidniekus

Secinājumi

1. Bērni iestādēs jūtas vientuļi, 90% no viņiem uzreiz atstātu šīs iestādes, ja būtu kur iet dzīvot, tātad **90% bērnu cieš no emocionālas vardarbības.**

2. Milzīgs bērnu skaits cieš no vardarbības, bet precīzu % nevar nosaukt, jo bērni **neizprot vardarbības jēdzienu plašākā nozīmē.**

3. **Vardarbības pret bērniem kontrolēšana un novērošana ir ievērojami ierobežota iestādēs, kurās strādā vietējās policijas, bāriņtiesas, izglītības inspekcijas utt. darbinieku radnieki vai, kuri ir saistīti radniecīgām saitēm ar LM darbiniekiem.**

4. Bērniem ~ 85% apmeklēto iestāžu nebija pedagogu sniegtas informācijas ne par bērnu tiesībām, ne par to, kas ir vardarbība un, kur griezties pēc palīdzības.

5. **Nevienā iestādē pārbaudītāji no bērnu tiesību aizsardzības struktūrām vai ministrijām nav runājuši ar bērniem par vardarbību bez lieciniekiem no iestādes darbinieku puses!**

6. Uz vairumu LM pakļauto iestāžu nedodas ar pārbaudēm ne valsts bērnu tiesību aizsardzības speciālisti, ne bāriņtiesas (pagasttiesas) pārstāvji. Lai gan bērnu tiesību likumā ir noteikts, ka bāriņtiesai jāseko katra viņas teritorijā dzīvojoša bērna tiesību ievērošanai, tad valsts bērnu tiesību aizsardzības speciālisti nepārbauda LM pakļautības iestādēs esošu bērnu stāvokli, jo par šiem speciālistiem atbild IM. Savukārt vietējie bērnu tiesību aizsardzības speciālisti ir pašvaldības pakļautībā un arī viņus LM pakļautajās iestādēs nemaz labprāt neielaiž, jo viņi, lūk esot citas – IM – pārstāvji.

7. Korupcijai un nepotismam (radu būšana) ir ārkārtīgi liela nozīme nesodītībai un kontroles trūkumam par vardarbību pret bērniem valsts un pašvaldību iestādēs.

Radniecības un koruptīvās saites sākot no iestādes ierindas darbiniekiem iet cauri pašvaldības, valdības, bāriņtiesas (pagasttiesas), izglītības inspekcijas, rajonu izpilddirekcijas struktūrām līdz pat augstām amatpersonām LM – ja var ticēt lieciniekiem, kuri snieguši informāciju "Glābiet bērnus" pētījuma dalībniekiem.

8. Likumdošana ir nepilnīga, lai reāli aizsargātu bērnu no vardarbības uz ko Latvijas valdībai pēc "Glābiet bērnus" sniegtā ziņojuma analīzes **2001. g. ir aizrādījusi ANO savās Rekomendācijās.**

9. "Glābiet bērnus" ir sagatavojuši un iesniegusi LR Saeimai visus nepieciešamos papildinājumus (minētos punktā 9.), lai aizsargātu bērnu no vardarbības, taču tikai daļa no tiem iekļautas, lai gan to rekomendē pieņemt ANO.

10. Vardarbība pret bērniem Latvijas iestādēs kopumā netiek plānveidīgi un mērķtiecīgi kontrolēta. Nav koordinācijas starp atsevišķiem bērnu tiesību aizsardzības struktūras posmiem.

Preventīvā jomā nedarbojas ministriju departamenti, kuriem ir jāuzrauga augšminēto struktūru darbs.

11. Likumdošanas nepilnības neļauj ne atklāt vardarbību pret bērnu, ne aizsargāt jau atklātas vardarbības upurus un lieciniekus, ne izolēt aizdomās turamos, ne nodrošināt taisnīgu tiesas procesu ar advokātu cietušajam bērnam.

12. Vardarbības pret bērnu jomā Latvijā netiek pildītas ANO Konvencijas par bērna tiesībām prasības, netiek ievērotas ANO 2001. g. Rekomendācijas Latvijas valdībai.

13. Visa šī situācija jau ir nonākusi Eiropas parlamenta un ANO informācijas lokā un var ļoti kaitēt Latvijas iespējām tikt uzņemtai ES un saņemt starptautisku palīdzību bērniem.

14. Vardarbības novēršana bērnu aprūpes iestādēs nebūs rezultatīva bez iepriekšējas Ombuda institūcijas izveidošanas un Valsts bērnu tiesību aizsardzības sistēmas reorganizācijas.

Par Tiesībsarga rīkoto vardarbības pētījumu - pozitīvais

- **Veiksmīgs, lielisks pētījums!**
- Skaidri saredzami uzlabojumi salīdzinājumā ar periodu pirms Latvijas pievienošanās ES, ko var izskaidrot ar valsts, NVO un Tiesībsarga pūlēm:
- papildināta likumdošana un iedibināta sociālās aizsardzības sistēma (sociālais atbalsts – palīdz sniegtš.pēc reālās atrašanās vietas, sodi par palīdzības nesniegšanu, neziņošanu, bezmaksas mācību līdzekļi, brīvpusdienas),
- sekmīga izglītošana par vardarbības formām (vecāki, pedagogi, skolēni)

Pētījumu salīdzinājums

Pozīcija	Līdz 2005. gadam	Tagad
Izpratne par vardarbību	Definē kā vardarbību tikai ļoti izteiktu: seksuāla – spiešana uz orālu aktu, izvarošanas mēģinājums fiziska - vismaz sišana ar siksnu, piekaušana Vairākas formas neatpazīst pilnā spektrā, vai nu vispār nezin:	Nepietiekam izpratne par emoc. vardarbību - seksuālā jomā, liekot izjust diskrimināciju pēc piederības minoritātei - sociālā jomā, piem. uzspiežot skolas formas, ko daudzi nevar atļauties, tā vietā, lai vnk reglamentētu lietīško skolas stilu (ISL – skolu iemāca uztvert uztver kā oficiālu darba vidi, kur nepieļauj topinūs uz lencītēm, bez apakšveļas, pliku vēderu»plūtenbikses», baisu krāsošanos uc

Pozīcija	Līdz 2005. gadam	Tagad
respondentu skaits	4300 skolēnu 1999.g.,bet 2003.-2005.g. bērni iestādēs izlases veidā	500 skolēnu
fiziska	18 %	43%
seksuāla	1-2% (Latgalē vairāk)	22%(aizskar&rāda)
Pēc kampaņām, tsk.GB TV raidījumos, Latvijas faktu pētījumā 2001.g.	62% - cietuši no visāda veida vardarbības mājās, t.sk.: no fiziskas -18%, Emocionālo vardarbību jau izprotot- 44%, par seksuālu nav ziņu.	
Glābiet bērnus pētījums 2013/2014 1.k. LU studenti		Emocionālu vardarbību uz diskriminācijas pamata regulāri piedzīvo 2% bērni, kas pieder seksuālām minoritātēm

Par Tiesībsarga rīkoto vardarbības pētījumu – relatīvas nepilnības

- nepilnīgs spektrs – iztrūkst/nav pārstāvēti arodskolu audzēkņi, jaunieši, kas nekur nemācās pēc pilnas vai nepilnas pamatzglītības; atrodas kolonijās;
- hipotētiski – mainītos pētījuma rezultāti vecuma grupā 15-19.g. (10.-12. klase), varētu labāk plānot nepieciešamos uzlabojumus
- seksuālās minoritātes – nav iekļauti šādi jautājumi, ANO struktūrās ir interese, GB pētījumos problēmu definē 1-2% respondentu

TSP iezīmējas aktuāli trūkumi vardarbības ierobežošanā mūsdienās

- psihologs nefunkcionē- tikai 9% stāsta psihologam
- vecāki – ¼ neko nedara tālāk; 23.lp.
- psihologam ziņo 6%, nezin – 12% vecāku, jo bērni nestāsta un skola neziņo

Joprojām aktuālas problēmas, kas neļauj ierobežot vardarbību.

- BIAT – netiek uzklauti, nav pieejams jurists, advokāts bērna aizstāvībai pret vecākiem, aizbildni.
- Netiek diagnosticēts UDS bērniem, kuri jo īpaši, negribot, provocē vardarbību un cieš no tās visos veidos.
- Ģimenes nezin/nav naudas psihologam, bet skolu psihologu kvantitāte&kvalitāte nepietiekam (Jūrmalas gadījums «aizbildne»)
- «Prominentas ģimenes» –nepieciešama bāriņtiesu un ārstu aizsardzība pret draudiem un šantāžu no vardarbīgiem bērnu-upuru vecākiem (aptieka un Rektiņas gadījums)

Joprojām aktuālas problēmas, kas neļauj ierobežot vardarbību.

- Mazie bērni (0-5gv) neaizsargāti (Providus&Dardedzes pētījumi)
- Atgriešana ģimenēs bez pamata, nav ģimenes psihologa (Sīpola, Rektiņas bāriņtiesu gadījumi)
- Bāriņtiesu netiša rīcība pret bērna labākajām interesēm nedrīkst palikt nenovērsta(GB konsult.telefonā ienāk daudz sūdzību)
- Prostitūcija «graudā», pie autoceļiem(Sīpola, Marta)

Problēmas, kas neļauj ierobežot vardarbību&risinājumi

- Koruptīvi-nepotiskie sakari kavē procesu virzību un izmeklēšanu arī tagad (D-e, D-a)
- **Ģimenes tiesas** (no ANO 2015.g. Ziņojuma - tiesu gadījumi ilgst gadiem dalībnieku nepietiekamas profesionalitātes dēļ bērnu tiesību jomā)

Valsts vardarbība pret bērnu

- Latvijā >20 gadus sliktākie veselības un labklājības rādītāji ES-25 un Baltijas valstīs
- - >bērnu mirstība (piem. - gadiem ilgi noslīka un nosmaka dūmos 5-10 x> kā vidēji ES);
- - >bērnu nabadzība;
- - vienīgo neuzņem labākās augstskolās ar Latvijas vidējās izglītības diplomu
- - ļoti bieži nav pieejama veselības aprūpe bez samaksas

Valsts vardarbība pret bērnu

- 1. vieta ES jaunu HIV/AIDS gadījumos
- 2. vieta ES skolēnu savstarpējā vardarbībā
- aizbraukušo viesstrādnieku bērni(daļa nebrauktu, ja nebūtu *perversu* MK noteikumu par sociālo palīdzību);
- atbalsta trūkums nepilngadīgiem seksuāli reproduktīvā, grūtniecības jomā un bezdarbnieka statusa trūkuma dēļ;

- Paldies par uzmanību un gaišu svētku gaidīšanas laiku visiem, kas tur rūpi par bērniem Latvijā!